

До разової спеціалізованої вченої ради
ДФ у Хмельницькому університеті
управління та права
імені Леоніда Юзькова 29000,
м. Хмельницький, вул. Героїв Майдану, 8

ВІДГУК

**офіційного опонента доктора юридичних наук, професора,
директора Департаменту освіти та науки Хмельницької обласної
державної адміністрації**

**ПУНДИ ОЛЕКСАНДРА ОЛЕГОВИЧА
на дисертацію РИМШИН ТЕТЯНИ АНАТОЛІЇВНИ
«Кримінально-правова охорона прав дітей,
пов'язаних з наданням медичної допомоги»,
поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 081 Право у галузі знань 08 Право**

Ступінь актуальності обраної теми. Актуальність теми дисертаційного дослідження, обраної Римшин Тетяною Анатоліївною, не викликає сумнівів ні з теоретичної, ні з практичної точки зору з огляду на сучасний стан розвитку як науки кримінального права, так і системи охорони здоров'я України.

Питання забезпечення прав дитини у сфері медичної допомоги набувають особливої актуальності в умовах реформування медичної галузі, трансформації підходів до надання медичних послуг, а також з огляду на підвищені стандарти захисту прав дитини, закріплені в міжнародних нормативно-правових актах. Діти як особлива соціально вразлива категорія населення потребують підвищеного рівня правового захисту, у тому числі й кримінально-правового. При цьому саме сфера надання медичної допомоги характеризується підвищеним рівнем ризиків, пов'язаних із можливими порушеннями професійних обов'язків медичних та інших працівників, недобросовісною поведінкою батьків або осіб, що їх замінюють, а також недосконалістю правового регулювання відповідних суспільних відносин.

У національній кримінально-правовій доктрині проблема кримінально-правової охорони прав дітей, пов'язаних з наданням медичної допомоги, тривалий час залишалася фрагментарно дослідженою. Наявні наукові праці, як правило, зосереджувалися або на загальних питаннях права дитини на охорону здоров'я, або на аналізі окремих складів кримінальних правопорушень у сфері медичної діяльності без урахування специфіки правового статусу дитини.

У цьому контексті обрана здобувачем тема є своєчасною, соціально обумовленою та науково обґрунтованою, а її дослідження відповідає сучасним потребам розвитку кримінального права України, практики правозастосування та міжнародним зобов'язанням держави у сфері захисту прав дитини.

Авторське бачення проблеми полягає у комплексному підході до аналізу кримінально-правової охорони прав дітей в зазначеній сфері. Дослідження обґрунтовує необхідність удосконалення чинного законодавства та формулює власне бачення системи прав дітей, пов'язаних з наданням медичної допомоги.

Таким чином, робота поєднує доктринальний аналіз із практичною спрямованістю, що підтверджує наукову новизну дослідження та його практичну значущість. Результати роботи спрямовані на вдосконалення правових механізмів охорони прав дітей в сфері охорони здоров'я та медичної допомоги, підвищення ефективності їх кримінально-правової охорони та формування більш системного підходу до забезпечення прав дітей в медичній сфері.

Обрана авторкою тема дисертації, висновки, пропозиції та рекомендації, які виносяться на захист, є актуальними не тільки з доктринальної точки зору. Всебічний аналіз теоретико-прикладних аспектів кримінально-правової охорони прав дітей, пов'язаних з наданням медичної допомоги, посприяли формуванню науково обґрунтованих положень, висновків та рекомендацій з метою удосконалення чинного законодавства та практики його застосування.

Актуальність теми підтверджується також тим, що зазначене дисертаційне дослідження виконане у межах науково-дослідних робіт Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова, зокрема, «Забезпечення прав людини у сфері боротьби зі злочинністю» (державний реєстраційний номер 0117U000106), що є складовою наукової теми Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова «Управлінські та правові засади забезпечення сталого розвитку України як європейської держави» на 2017–2026 роки (державний реєстраційний номер 0117U000103).

Тема дисертації затверджена на засіданні вченої ради Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова 27 червня 2022 року (протокол № 15).

Ступінь обґрунтованості результатів, представлених здобувачкою, наукових положень та висновків, сформульованих у дисертації. Виконана дисертація може бути охарактеризована як така, що має достатній науково-теоретичний рівень та практичну значимість положень й висновків, що пропонуються авторкою.

Дисертанткою коректно сформульовано мету її наукового дослідження, яка полягає у формуванні науково обґрунтованих результатів у вигляді теоретичних висновків та положень, щодо кримінально-правової охорони прав дітей, пов'язаних з наданням медичної допомоги, а також розробка пропозицій, спрямованих на удосконалення норм чинного законодавства, та покращення практики його реалізації.

Авторкою окреслено наступні завдання, спрямовані на досягнення поставленої мети: з'ясувати зміст права дитини на медичну допомогу; сформулювати систему прав, пов'язаних з наданням медичної допомоги дітям, та межі КПО; визначити коло суб'єктів, котрі несуть відповідальність за порушення прав дітей, пов'язаних з наданням медичної допомоги; охарактеризувати основні склади кримінальних правопорушень, якими здійснюється КПО прав дітей, пов'язаних з наданням медичної допомоги; з'ясувати особливості заходів кримінально-правового характеру, які застосовуються за порушення прав дітей, пов'язаних з наданням медичної допомоги; розробити пропозиції щодо вдосконалення КПО прав дітей, пов'язаних з наданням медичної допомоги.

Поставлені у дисертації завдання є взаємопов'язаними, логічно впливають із мети дослідження та послідовно реалізуються у процесі її досягнення. Аналіз змісту роботи свідчить про те, що здобувачем вдало поєднано теоретичний аналіз із вивченням нормативно-правового матеріалу та практики правозастосування, що дозволило сформулювати низку обґрунтованих наукових положень і висновків.

Римшин Тетяною Анатоліївною продемонстровано достатній рівень оперування основними доктринальними категоріями в межах об'єкта та предмета дослідження, які сформульовані як «є суспільні відносини щодо забезпечення прав дітей, пов'язаних з наданням медичної допомоги» та «кримінально-правова охорона прав дітей, пов'язаних з наданням медичної допомоги» відповідно.

У дисертаційному дослідженні продемонстровано здатність авторки самостійно здійснювати належний науковий аналіз основних теоретичних положень і нормативно-правової бази за темою роботи, коректно застосовувати фахову юридичну термінологію, виокремлювати та концептуалізувати ключові проблемні аспекти у досліджуваній сфері, а також формулювати обґрунтовані пропозиції щодо можливих шляхів їх розв'язання.

Окрім цього, на підставі ознайомлення з дисертацією можна констатувати, що здобувачка належною мірою оволоділа методологією наукової діяльності, що проявляється у професійно-обґрунтованому застосуванні сукупності методів наукового пізнання, зокрема формально-

юридичного, системно-структурного, статистичного, узагальнення, порівняльно-правового, методів формальної логіки тощо. Їх використання є обґрунтованим та забезпечує достовірність отриманих результатів.

Обґрунтованість висунутих наукових положень підкріплюється глибоким аналізом та узагальненням теоретичного та практичного досвіду, залученими і опрацьованими офіційними аналітичними матеріалами і літературними джерелами з фахових питань. Наукові положення та узагальнення, що містяться у дисертації, ґрунтуються на послідовному застосуванні обраної методології, що унеможливорює випадковість або довільність зроблених висновків. Аргументація здобувача є логічною, внутрішньо узгодженою та підтверджується аналізом законодавчих положень і практики їх застосування.

Таким чином, основні наукові положення, висновки і практичні рекомендації, викладені в дисертації, є достатньою мірою обґрунтованими, логічними і послідовними.

Достовірність та наукова новизна одержаних результатів

Дисертаційна робота Римшин Тетяни Анатоліївни «Кримінально-правова охорона прав дітей, пов'язаних з наданням медичної допомоги» складається з трьох розділів, що поділені на сім підрозділів.

Дисертаційна робота містить нові, раніше не захищені наукові положення, а обґрунтовані результати у сукупності розв'язують актуальне наукове завдання, яке полягає в обґрунтуванні теоретичних і науково-методичних засад кримінально-правової охорони прав дітей, пов'язаних з наданням медичної допомоги.

Наукова новизна одержаних результатів полягає, передусім, у формуванні цілісного уявлення про кримінально-правову охорону прав дітей у сфері надання медичної допомоги як самостійний і комплексний напрям кримінально-правового регулювання та обґрунтовано доцільність їх розгляду крізь призму кримінально-правової охорони.

Ознайомлення зі змістом дисертації, науковими публікаціями дає підставу визначити основні наукові положення й висновки, що характеризуються науковою новизною і відображають особистий внесок авторки, ступінь їх обґрунтованості та достовірності, зокрема:

- розроблено систему прав дітей, пов'язаних з наданням медичної допомоги, яка включає право дитини на медичну допомогу та суміжні права, пов'язані з наданням медичної допомоги;
- обґрунтовано доцільність КПО права дитини на соціальний захист у зв'язку зі станом здоров'я шляхом криміналізації умисного нескерування дитини для проведення медико-соціальної експертизи за наявності відповідних

медичних показань, а також неправомірної відмови у встановленні інвалідності дитині, всупереч таким показам;

- обґрунтовано доцільність встановлення кримінальної відповідальності за неповідомлення медичними працівниками органів опіки та піклування про відмову законного представника від надання медичної допомоги дитині, якщо така відмова може мати тяжкі наслідки для життя та здоров'я, а також за невиконання професійних обов'язків щодо виявлення та реагування на випадки (можливі випадки) насильства чи іншого жорстокого поводження з дитиною;

- обґрунтовано недоцільність призначення покарання у виді громадських робіт медичним працівникам та іншим особам, які виконують професійні чи службові обов'язки, пов'язані з охороною життя та здоров'я дітей;

- обґрунтовано доцільність застосування пробаційного нагляду за вчинення кримінальних правопорушень, передбачених ст. 135 та ст. 166 КК України. Розроблено проекти пробаційних програм «Відновлення професійної відповідальності» та «Відповідальне батьківство»;

- запропоновано авторське визначення поняття «право дитини на медичну допомогу» як складова права дитини на охорону здоров'я, що передбачає спрямоване на забезпечення її найкращих інтересів, закріплене в законодавстві, гарантоване й забезпечене державою організаційно-правовими та матеріально-технічними засобами право дитини на одержання у встановленому порядку комплексу профілактичних, діагностичних, лікувальних, реабілітаційних заходів певного виду, які відповідають встановленим галузевим стандартам у сфері охорони здоров'я, безоплатно або за встановлену плату, що надаються спеціально підготовленими медичними працівниками, які володіють необхідними та достатніми повноваженнями та компетентностями щодо медичного обслуговування дітей у зв'язку з хворобами, травмами, отруєннями й патологічними станами, а також у зв'язку з вагітністю та пологами та ін.

Новизна дисертаційного дослідження полягає у комплексному підході до проблеми кримінально-правової охорони прав дітей у сфері медичної допомоги, що дозволило відійти від фрагментарного аналізу окремих складів кримінальних правопорушень та запропонувати цілісну концепцію відповідної охорони. Сформульовані у роботі наукові положення не дублюють існуючі у доктрині підходи, а розвивають їх з урахуванням сучасних умов розвитку кримінального права та системи охорони здоров'я. Сформульовані висновки не мають декларативного характеру, а базуються на аналізі реальних проблем

правозастосовної практики, що підвищує їхню наукову цінність і практичну значущість.

Таким чином, результати дисертаційного дослідження (у тому числі відображені у наукових публікаціях здобувача) мають необхідний рівень наукової новизни, а проведені дослідження завершуються логічними та послідовними висновками.

Практичне значення і впровадження одержаних результатів дослідження.

В результаті проведеного дослідження дисертанткою сформульовано низку висновків, рекомендацій та положень, що мають як науковий, так і практичний інтерес.

В свою чергу, практичне значення результатів дисертаційного дослідження, отриманих авторкою, полягає в тому, що анонсовані пропозиції, висновки та узагальнення можуть бути використані як підґрунтя для подальших загальнотеоретичних наукових досліджень проблем протидії кримінальним кримінально-правової охорони прав дітей, пов'язаних з наданням медичної допомоги: у правотворчості – при внесенні змін і доповнень до КК України та інших НПА (за результатами дослідження запропоновано комплекс змін до КК) (Додаток Б); у правозастосовній діяльності – під час кваліфікації посягань на права дітей, пов'язаних з наданням медичної допомоги; в освітній діяльності – для підготовки робочих програм та навчально-методичних матеріалів із навчальних дисциплін «Кримінальне право», «Медичне право», «Порівняльне кримінальне право та процес», «Теорія права та прав людини», «Теорія і практика кримінально-правової кваліфікації», «Теорія і практика застосування заходів кримінально-правового характеру» (Додаток В); медичній практиці та управлінні охороною здоров'я – у діяльності закладів охорони здоров'я для удосконалення локальних нормативних актів (положень, інструкцій, алгоритмів дій персоналу) щодо надання медичної допомоги дітям; під час підвищення професійної кваліфікації медичних працівників, організаторів управління охороною здоров'я, а також для запобігання професійним правопорушенням у сфері медичного обслуговування дітей (Додаток Г).

Повнота викладу положень дисертації в наукових публікаціях за темою дисертації.

Основні положення дисертації Римшин Тетяни Анатоліївни «Кримінально-правова охорона прав дітей, пов'язаних з наданням медичної допомоги» висвітлено у десяти наукових працях, серед яких три статті у наукових виданнях, що включені до переліку наукових фахових видань України, та сім тез доповідей на наукових конференціях.

Зміст наукових публікацій свідчить про системність наукових інтересів здобувачки та послідовність у розробленні обраної проблематики. У публікаціях відображено ключові ідеї дисертаційного дослідження, а також окремі пропозиції щодо вдосконалення кримінального законодавства України. Публікації не мають декларативного характеру, а містять самостійні наукові положення, що узгоджуються зі змістом дисертації та доповнюють її. Повторів або формального дублювання тексту дисертації у наукових працях не виявлено.

Текст дисертації містить посилання на використані при проведенні дослідження наукові результати, ідеї, публікації інших авторів (список використаних джерел сформовано з 468 найменувань).

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації.

У цілому позитивно оцінюючи дисертацію Римшин Тетяни Анатоліївни «Кримінально-правова охорона прав дітей, пов'язаних з наданням медичної допомоги», та не нівелюючи внесок авторки у сучасну кримінально-правову та адміністративно-правову доктрину, слід зазначити, що окремі узагальнення, положення та висновки, презентовані дисертанткою, потребують уточнення або додаткової аргументації:

1. У дисертації відсутній загальноприйнятий підрозділ, присвячений аналізу стану дослідження проблеми кримінально-правової охорони прав дітей, пов'язаних з наданням медичної допомоги. Доцільним видається чітке структурування наукового доробку інших дослідників шляхом окреслення питань, які вже достатньо розкрито в юридичній науці, а також тих аспектів, які потребують подальшого дослідження або які ще не ставали предметом наукових розвідок.

2. Хоча здобувачка і вивчала досвід зарубіжних країн щодо кримінально-правової охорони прав дітей, що є предметом дослідження, все ж слід визнати, що такий аналіз є дещо фрагментарним та неповним. Доцільним є проведення більш глибокого аналізу в цьому аспекті з метою з'ясування механізмів кримінально-правової охорони, які можуть бути запозичені для вдосконалення національного законодавства.

3. Дискусійною є пропозиція авторки щодо тотожного тлумачення права потерпілого на примирення в рамках звільнення від кримінальної відповідальності на підставі ст. 46 КК України та під час укладення угоди про примирення, адже правова природа даних інститутів різна, що підтверджується, зокрема, позицією Верховного Суду.

4. Посилання авторки на результати проведеного анонімного опитування, які, незважаючи на їх наукову цінність, не були в повному обсязі інтегровані в основний текст дисертації (Додаток Л).

Разом з тим, висловлені зауваження та рекомендації носять переважно дискусійний характер і не знижують загального позитивного враження від представленої дисертаційної роботи.

Загальний висновок та оцінка дисертації .

Дисертація Римшин Тетяни Анатоліївни «Кримінально-правова охорона прав дітей, пов'язаних з наданням медичної допомоги», подана на здобуття наукового ступеня доктора філософії, є самостійною завершеною кваліфікаційною науковою роботою, що містить нові обґрунтовані та аргументовані результати, які у своїй сукупності є значущими як для правової доктрини, так і мають практичне значення, відповідає вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, а її автор – Римшин Тетяна Анатоліївна заслуговує на присудження освітньо-наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право.

Офіційний опонент:

доктор юридичних наук, професор, директор
Департаменту освіти та науки
Хмельницької обласної державної адміністрації

О.О. Пунда